

Загальні запитання

1. Які існують типи декларацій, коли їх слід подавати і який звітний період вони охоплюють?

Законом передбачено **чотири типи** декларацій суб'єкта декларування:

1) щорічна декларація, яка подається у період з 00 годин 00 хвилин 01 січня до 00 годин 00 хвилин 01 квітня року, наступного за звітним роком. Така декларація охоплює звітний рік (період з 01 січня до 31 грудня включно), що передує року, в якому подається декларація, та містить інформацію станом на 31 грудня звітного року;

2) декларація суб'єкта декларування, який припиняє діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, що подається не пізніше дня такого припинення. Якщо припинення зазначених функцій відбулося з ініціативи роботодавця, декларація подається не пізніше двадцяти робочих днів з дня, коли суб'єкт декларування дізнався чи повинен був дізнатися про таке припинення.

Декларація суб'єкта декларування, який припиняє діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, охоплює період, який не був охоплений деклараціями, раніше поданими таким суб'єктом декларування, та містить інформацію станом на останній день такого періоду. Останнім днем такого періоду є день, що передує дню подання декларації. Під раніше поданими деклараціями розуміються як декларації, що були подані до Реєстру відповідно до Закону, так і декларації, що були подані відповідно до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»;

3) декларація суб'єкта декларування, який припинив діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, що подається до 00 годин 00 хвилин 01 квітня року, наступного за звітним роком, у якому було припинено таку діяльність. Така декларація охоплює звітний рік (період з 01 січня до 31 грудня включно), що передує року, в якому подається декларація, та містить інформацію станом на 31 грудня звітного року;

4) декларація суб'єкта декларування, який є особою, що претендує на зайняття посад, зазначених у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 3 Закону, що подається до призначення або обрання особи на посаду. Така декларація охоплює звітний рік (період з 01 січня до 31 грудня включно), що передує року, в якому особа подала заяву на зайняття посади (участь у конкурсі), якщо інше не передбачено законодавством, та містить інформацію станом на 31 грудня звітного року.

Законодавством можуть передбачатися особливості щодо процедури відбору кандидатів на зайняття вакантних посад суб'єктів декларування. Наприклад, Закон України «Про державну службу» передбачає подання двох декларацій в процесі такого відбору: перша декларація подається особою, яка

бажає взяти участь у конкурсі на зайняття вакантної посади державної служби, разом з іншими документами для участі в конкурсі; друга декларація подається зазначеною особою, якщо вона перемогла в конкурсі, перед її призначенням на посаду (стаття 25 Закону України «Про державну службу»). В обох випадках декларація подається за минулий рік. Але період, який охоплюється відповідними деклараціями, залежить від часу їх подання: наприклад, якщо документи для участі в конкурсі були подані у грудні 2016 року, то перша декларація повинна охоплювати попередній 2015 рік; при цьому, якщо рішення про перемогу в конкурсі було ухвалено вже в 2017 році (наприклад, у січні), то друга декларація повинна охоплювати попередній 2016 рік.

Окремо слід звернути увагу **на етапність** початку роботи системи декларування у 2016-2017 роках, яка визначена рішенням Національного агентства від 10.06.2016 № 2 «Про початок роботи системи подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15.07.2016 за № 958/29088.

Так, згідно із зазначеним рішенням Національного агентства, система подання та оприлюднення відповідно до Закону декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, розпочинає свою роботу в два етапи:

1) перший етап — з 00 годин 00 хвилин 01 вересня 2016 року для таких типів декларацій (повідомлень) та суб'єктів декларування:

(абзац десятий із змінами, внесеними рішенням Національного агентства від 06.09.2016 року № 18)

- щорічні декларації за 2015 рік службових осіб, які станом на 01 вересня 2016 року займають згідно зі статтею 50 Закону відповідальне та особливо відповідальне становище. Зазначені у цьому абзаці декларації подаються протягом 60 календарних днів з дати, визначеної у цьому абзаці;

(абзац одинадцятий із змінами, внесеними рішенням Національного агентства від 06.09.2016 року № 18)

- декларації, передбачені абзацом першим частини другої статті 45 Закону (декларації осіб, які припиняють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування), службових осіб, які 01 вересня 2016 року чи пізніше цієї дати припиняють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, та станом на день такого припинення займають згідно зі статтею 50 Закону відповідальне та особливо відповідальне становище;

(абзац дванадцятий із змінами, внесеними рішенням Національного агентства від 06.09.2016 року № 18)

2) другий етап — з 00 годин 00 хвилин 01 січня 2017 року для всіх інших суб'єктів декларування та декларацій (повідомлень), передбачених Законом.

Подання декларацій на першому та другому етапі здійснюється згідно із Законом шляхом заповнення відповідних форм на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції з використанням програмних засобів Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Водночас до 01 січня 2017 року усі суб'єкти, які не подають декларації на першому етапі декларування, продовжують подавати декларації за формою та в порядку, встановленими Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції».

Слід також звернути увагу на те, що зазначена етапність початку роботи системи декларування не стосується осіб, зазначених у статті 52-1 Закону (особи, зазначені у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 3 Закону, які належать до кадрового складу розвідувальних органів України та/або займають посади, перебування на яких становить державну таємницю, зокрема, у військових формуваннях та державних органах, що здійснюють оперативно-розшукову, контрозвідувальну, розвідувальну діяльність, а також особи, які претендують на зайняття таких посад). Такі особи розпочнуть подавати декларації згідно із Законом України «Про запобігання корупції» після затвердження Національним агентством відповідного порядку та набрання ним чинності.

(доповнено новим абзацом згідно із змінами, внесеними рішенням Національного агентства від 30.09.2016 року № 57)

2. Чи слід подавати щорічну декларацію та декларацію перед припиненням діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, якщо суб'єкт декларування звільняється до 1 квітня?

Якщо суб'єкт декларування звільняється або іншим чином припиняє діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, до подання ним щорічної декларації за попередній рік (наприклад, 15 січня 2017 року), то йому рекомендується подавати щорічну декларацію за попередній рік (2016 рік) та окрему декларацію з 1 січня 2017 року до 14 січня 2017 року включно, тобто період, який не був охоплений раніше поданими деклараціями. Це зумовлено тим, що за різний звітний період (наприклад, 2016 та 2017 роки) застосовуються різні розміри ПМ.

(запитання 2 в редакції рішення Національного агентства від 30.09.2016 року № 57)

3. Хто вважається «посадовими і службовими особами» відповідно до підпункту «и» пункту 1 частини першої статті 3 та «посадовими особами» відповідно до підпункту «а» пункту 2 частини першої цієї статті Закону?

У цілях визначення суб'єктів, на яких поширюється дія Закону (відповідно до підпункту «и» пункту 1 частини першої статті 3 Закону), під

«посадовими та службовими особами інших державних органів» слід розуміти працівників державних органів, які здійснюють функції представників влади або обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій.

Під «посадовими особами юридичних осіб публічного права» (відповідно до підпункту «а» пункту 2 частини першої статті 3 Закону) слід розуміти працівників юридичних осіб публічного права, які наділені посадовими повноваженнями здійснювати організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції.

Визначальним при цьому є обсяг функцій (обов'язків) відповідного працівника.

Так, адміністративно-господарські функції (обов'язки) - це обов'язки з управління або розпорядження державним, комунальним майном (установлення порядку його зберігання, переробки, реалізації забезпечення контролю за цими операціями тощо). Такі повноваження в тому чи іншому обсязі є у начальників планово-господарських, постачальницьких, фінансових відділів і служб, завідуючих складами, магазинами, майстернями, ательє, їх заступників, керівників відділів підприємств, відомчих ревізорів та контролерів тощо.

Організаційно-розпорядчі функції (обов'язки) - це обов'язки щодо здійснення керівництва галуззю промисловості, трудовим колективом, ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форм власності. Такі функції виконують, зокрема, керівники міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних, комунальних підприємств, установ або організацій, їхні заступники, керівники структурних підрозділів (начальники цехів, завідувачі відділами, лабораторіями, кафедрами), їхні заступники, особи, які керують ділянками робіт (майстри, виконробы, бригадири тощо).

Слід зазначити, що працівники підприємств, установ, організацій, які виконують професійні, виробничі (водій, швачка тощо) або технічні (друкарка, охоронник, оператор котельні тощо) функції, визнаються посадовими особами лише за умови, що разом із цими функціями, вони виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські обов'язки.

Працівники патронатних служб, інші працівники державних органів, які виконують функції з обслуговування, можуть відноситися до посадових та службових осіб відповідно до підпункту «и» пункту 1 частини першої статті 3 Закону за умови відповідності зазначеним вище характеристикам.

При цьому, у цілях визначення суб'єктів декларування, згідно із Законом, слід застосовувати вужче тлумачення і вважати службовими, посадовими особами – суб'єктами декларування лише тих працівників, на яких покладено відповідні обов'язки на постійній основі. Наприклад,

наявність у посадовій інструкції працівника (спеціаліста, головного спеціаліста тощо) положення про те, що він може виконувати певні додаткові організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські обов'язки на час відсутності керівника структурного підрозділу не є достатнім для того, щоб вважати такого працівника посадовою чи службовою особою, яка є суб'єктом декларування відповідно до Закону. Цей висновок не змінюється навіть в разі фактичного виконання таких обов'язків упродовж звітнього періоду. Тобто в разі тимчасового виконання працівником організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків на час відсутності керівника підрозділу у звітному періоді у нього не виникає обов'язок подати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за цей період.

Крім цього у цілях декларування необхідно враховувати підпункт 23 пункту 3 розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про вищу раду правосуддя», відповідно до якого дія розділу VII «Фінансовий контроль» Закону не поширюється на посадових осіб закладів, установ та організацій, які здійснюють основну діяльність у сфері соціального обслуговування населення, соціальної та професійної реабілітації інвалідів і дітей-інвалідів, соціального захисту ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, охорони здоров'я (крім керівників закладів охорони здоров'я центрального, обласного, районного, міського (міст обласного значення, міст Києва та Севастополя) рівня), освіти (крім керівників вищих навчальних закладів та їх заступників), науки (крім президентів Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, перших віце-президентів, віце-президентів та головних учених секретарів Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, інших членів Президії Національної академії наук України та президій національних галузевих академій наук, обраних загальними зборами Національної академії наук України та національних галузевих академій наук відповідно, керівників науково-дослідних інститутів та інших наукових установ), культури, мистецтв, відновлення та збереження національної пам'яті, фізичної культури, спорту, національно-патріотичного виховання.»

(запитання з редакції рішення Національного агентства від 30.09.2016 року № 57, від 13.01.2017 № 24)

3-1. Чи відносяться нотаріуси (державні та приватні) до суб'єктів декларування?

Згідно з статтею 1, підпунктом «б» пункту 2 частини першої статті 3, частини першої статті 45 Закону особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги, зокрема, нотаріуси, не є суб'єктами декларування.

Водночас, нотаріуси є суб'єктами, на яких поширюється дія Закону, зокрема, вимоги та обмеження, передбачені статтями 22, 23, 28 Закону (обмеження щодо виконання службових повноважень чи свого становища,

обмеження щодо одержання подарунків, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів).

Враховуючи викладене, нотаріуси (державні та приватні) не належать до суб'єктів декларування та декларації не подають.

(доповнено новим запитанням згідно із рішенням Національного агентства від 30.09.2016 року № 57)

3-2. Чи відносяться працівники патронатної служби до суб'єктів декларування?

Під «посадовими та службовими особами інших державних органів» слід розуміти працівників державних органів, які здійснюють функції представників влади або обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій.

Відповідно до статті 92 Закону України «Про державну службу» до посад патронатної служби належать посади радників, помічників, уповноважених та прес-секретаря Президента України, працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, його Першого заступника та заступника, працівників патронатних служб Прем'єр-міністра України та інших членів Кабінету Міністрів України, помічників-консультантів народних депутатів України, помічників та наукових консультантів суддів Конституційного Суду України, помічників суддів, а також посади патронатних служб в інших державних органах.

Відповідно до частини другої статті 9 Закону України «Про державну службу» під час виконання своїх обов'язків державний службовець не зобов'язаний виконувати доручення працівників патронатної служби. Наведене свідчить про відсутність обов'язковості виконання будь-яких доручень працівників патронатної служби. Відтак, працівники патронатної служби не здійснюють організаційно-розпорядчих функцій. Зазначене виключає можливість віднесення працівників патронатної служби до суб'єктів декларування, які вказані у підпункті «и» пункту 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції».

Виняток становлять керівники патронатних служб, які можуть давати обов'язкові вказівки іншим працівникам патронатної служби. Тому, якщо до повноважень керівника патронатної служби належать організаційно-розпорядчі функції, він є посадовою особою державних органів, отже, є суб'єктом декларування, згідно зі статтею 45 Закону України «Про запобігання корупції».

(доповнено новим запитанням згідно із рішенням Національного агентства від 22.02.2017 року № 59).

3-3. Як заповнювати декларацію особам, для яких посада суб'єкта декларування не є основною або які займають посади, обидві з яких є посадами суб'єкта декларування?

Відповідно до статті 46 Закону у декларації зазначаються, зокрема, відомості про місце роботи (проходження служби) суб'єкта декларування, займану ним посаду (пункт 1 частини першої статті 46 Закону), а також про посаду чи роботу, що виконується або виконувалася суб'єктом декларування за сумісництвом у звітному періоді (пункт 11 частини першої статті 46 Закону).

Проблемними у зв'язку з цим є ситуації, коли основне місце роботи суб'єкта декларування не пов'язане з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування або коли як основне місце роботи особи, так і робота (посада) за сумісництвом пов'язані з виконанням зазначених функцій.

Це стосується, наприклад, депутатів місцевих рад, які не працюють в раді на постійній основі, членів наглядових рад державних чи комунальних підприємств, для яких ця робота не є основною, тощо.

Зазначеним суб'єктам декларування слід керуватися таким.

1. У розділі декларації «Інформація про суб'єкта декларування» у полях, які стосуються місця роботи та займаної посади, слід зазначити посаду, у зв'язку з якою виник обов'язок подати декларацію (наприклад, посаду депутата місцевої ради чи члена наглядової ради). Те саме стосується кандидатів на такі посади суб'єктів декларування.

Якщо ж особа займає дві посади, обидві з яких є посадами суб'єкта декларування (наприклад, члена виконавчого комітету місцевої ради та депутата місцевої ради або члена наглядової ради державного підприємства та державного службовця) і при цьому одна з посад віднесена до посад службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище (відповідно до примітки до статті 50 Закону), то в розділі «Інформація про суб'єкта декларування» вказується саме посада службової особи, яка займає відповідальне та особливо відповідальне становище, оскільки її декларація підлягає обов'язковій повній перевірці. Якщо ж жодна з посад суб'єкта декларування не віднесена до посад службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, то вказується та посада, яка є основним місцем роботи суб'єкта декларування, в дужках вказується інша займана посада.

2. При заповненні розділу декларації «Інформація щодо роботи за сумісництвом» в полях, які стосуються посади чи роботи, що виконується або виконувалася за сумісництвом, у зазначених ситуаціях слід виходити з того, яка робота є основною для особи. Відповідно, в цьому розділі зазначається лише посада чи робота, яка виконувалася у звітному періоді за сумісництвом до основної. Для прикладу:

якщо суб'єкт декларування є депутатом місцевої ради, але основною роботою для нього є робота на посаді керівника приватного підприємства, то в розділі декларації «Інформація щодо роботи за сумісництвом» така особа зазначає роботу депутатом місцевої ради та будь-

яку іншу роботу (посаду), додаткову до основної;

якщо суб'єкт декларування є членом наглядової ради державного підприємства, а також є державним службовцем, то в розділі декларації «Інформація щодо роботи за сумісництвом» така особа зазначає посаду члена наглядової ради державного підприємства та будь-яку іншу роботу (посаду), додаткову до основної роботи на державній службі.

(доповнено новим запитанням згідно із рішенням Національного агентства від 16.03.2017 року № 85).

4. Хто належить до службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище?

Перелік службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, визначений у примітці до статті 50 Закону, відповідно до якого під службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, в цій статті розуміються:

Президент України, Прем'єр-міністр України, член Кабінету Міністрів України, перший заступник або заступник міністра, член Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Голова Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Голова Фонду державного майна України, його перший заступник або заступник, член Центральної виборчої комісії, народний депутат України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Директор Національного антикорупційного бюро України, Генеральний прокурор України, його перший заступник та заступник, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник, член Ради Національного банку України, Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його перший заступник та заступник, Постійний Представник Президента України в Автономній Республіці Крим, його перший заступник та заступник, радник або помічник Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, особи, посади яких належать до посад державної служби категорії «А» або «Б», та особи, посади яких частиною першою статті 14 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» віднесені до першої-третьої категорій, а також судді, прокурори і слідчі, керівники, заступники керівників державних органів, юрисдикція яких поширюється на всю територію України, їх апаратів та самостійних структурних підрозділів, керівники, заступники керівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію однієї або кількох областей, Автономної Республіки Крим, міст Києва та Севастополя, керівники державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію одного або кількох районів, міста республіканського в Автономній Республіці Крим або

обласного значення, району в місті, міста районного значення, військові посадові особи вищого офіцерського складу.

Інформація щодо того, чи належить суб'єкт декларування до службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, зазначається станом на останній день звітного періоду (станом на 31 грудня для щорічних декларацій). Це правило не поширюється на осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище станом на день початку роботи системи подання та оприлюднення декларацій в 2016 році, – такі суб'єкти декларування зазначають своє місце роботи, посаду, належність до осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, станом на день початку роботи системи в 2016 році. Це впливає з абзацу третього пункту другого Розділу XIII «Прикінцеві положення» Закону.

5. Які посади належать до посад з високим рівнем корупційних ризиків?

Відповідно до частини першої статті 50 Закону, перелік суб'єктів декларування, які займають посади, пов'язані з високим рівнем корупційних ризиків, затверджується Національним агентством.

На сьогодні згідно з рішенням Національного агентства від 17.06.2016 № 2 «Про затвердження переліку посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 19.07.2016 за № 987/29117, до таких посад віднесено:

- посада Глави Адміністрації Президента України та посади його заступників;

- посади керівників та заступників керівників структурних підрозділів у складі самостійних структурних підрозділів центрального апарату Національного банку України;

- посади керівників та заступників керівників самостійних структурних підрозділів територіальних управлінь Державної судової адміністрації України;

- посади керівників державних підприємств, установ, організацій, інших суб'єктів господарювання державної форми власності та їх заступників, призначення яких здійснюється державними органами;

- посади державної служби, визначені структурою державних органів, юрисдикція яких поширюється на всю територію України, у разі недоцільності утворення структурних підрозділів;

- посади в органах місцевого самоврядування:

- перших заступників, заступників міських (міст обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим, районного значення) голів, заступників сільських, селищних голів;

- заступників голів районних, районних в містах рад;

- секретарів міських (міст обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим, районного значення), сільських, селищних рад;
- керуючих справами виконавчих комітетів міських (міст – обласних центрів та міста Сімферополя, міст обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим значення) рад;
- голів постійних комісій з питань бюджету обласних, Київської та Севастопольської міських рад (у разі коли вони працюють у раді на постійній основі).

При цьому звертаємо увагу, що наведений перелік може змінюватися Національним агентством залежно від результатів моніторингу стану корупції. Відтак, для з'ясування актуального переліку слід звертатися до офіційного сайту Національного агентства.

6. Як заповнювати декларацію, якщо член сім'ї відмовляє у наданні необхідної для декларування інформації суб'єкту декларування?

Якщо член сім'ї суб'єкта декларування відмовив йому у наданні всієї або частини інформації, що повинна бути відображена в декларації, і при цьому самому суб'єкту декларування ця інформація не відома, він обирає у відповідних полях електронної форми декларації помітку «Член сім'ї не надав інформації». Якщо член сім'ї відмовився надати таку інформацію, але ця інформація відома суб'єкту декларування або може бути ним отримана з офіційних джерел (наприклад, правовстановлюючі документи, відповідні державні реєстри), то суб'єкт декларування повинен відобразити у декларації всю відому йому інформацію.

Якщо члену сім'ї відповідна інформація не відома і вона не може бути ним отримана із офіційних джерел (наприклад, правовстановлюючі документи, відповідні державні реєстри), то у відповідних полях електронної форми декларації слід обрати помітку «Не відомо» (якщо така помітка доступна у відповідному полі згідно з Технічними вимогами до полів форми декларації осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що затверджуються Національним агентством).

7. Як відображати в декларації інформацію щодо об'єктів, які перебувають у спільній власності?

У випадку спільної сумісної власності, яка не передбачає виділення часток: у розділах декларації, де зазначається спільна власність на майно, при додаванні нового об'єкта в полі «Тип права» слід обрати варіант «Спільна власність», а в полі «Частка власності» слід обрати помітку «Не застосовується». Як і в інших полях, ця можливість обрання тієї чи іншої помітки (кнопки) з'являється після натискання на відповідному полі.

У випадку ж спільної часткової власності, після вибору типу права «Спільна власність» необхідно вказати частку власності кожного із співвласників у відповідному полі.

8. Чи потрібно повторно зазначати дані про себе як співвласника майна при заповненні розділу декларації щодо членів своєї сім'ї, якщо вже навів свої та їхні дані як співвласників при заповненні розділу декларації щодо себе?

Якщо об'єкт декларування (нерухоме майно, транспортний засіб тощо) перебуває у спільній власності суб'єкта декларування та членів його сім'ї, то такий об'єкт зазначається у відповідному розділі форми декларації лише один раз. Тобто, якщо новий об'єкт був доданий у формі декларації як такий, що стосується суб'єкта декларування, і при цьому було зазначено, що член сім'ї є співвласником цього об'єкта, то цей об'єкт не слід повторно відображати як об'єкт, що стосується члена сім'ї.

Аналогічно слід заповнювати декларацію у випадку, коли йдеться про майно члена сім'ї, співвласником якого є інший (крім суб'єкта декларування) член сім'ї, тобто не дублюючи відомості про таке майно при заповненні інформації щодо інших членів сім'ї.

Це правило не застосовується, якщо член сім'ї має стосовно об'єкта декларування права інші, ніж власність (наприклад, право користування).

Приклади:

1. Якщо квартира належить суб'єкту декларування та члену його сім'ї з часткою співвласності кожного у 50%, то об'єкт додається в декларацію один раз як об'єкт нерухомості, що стосується суб'єкта декларування, із зазначенням відповідних часток співвласності, і не додається як об'єкт, що стосується члена сім'ї – співвласника.

2. Суб'єкт декларування є власником 1/10 об'єкта комерційної нерухомості (наприклад, офісу), решта (9/10) належить третій особі (фізичній або юридичній), яка не є членом сім'ї цього суб'єкта декларування. При цьому одна із зазначених часток (1/10 або 9/10) була передана в користування члену сім'ї суб'єкта декларування. У цьому випадку інформація про такий об'єкт нерухомості повинна бути зазначена в декларації двічі: вперше, як об'єкт нерухомості, що стосується суб'єкта декларування (із зазначенням його частки та даних про співвласника і його частку власності); вдруге, як об'єкт нерухомості, що стосується члена сім'ї суб'єкта декларування (із зазначенням того, що об'єкт перебуває на праві користування у члена сім'ї, і вказанням даних про третю особу – власника майна, яке було передано в користування).

9. Якщо співвласник майна (крім члена сім'ї) відмовляється надати інформацію, необхідну для заповнення декларації, яким чином відобразити це в декларації?

Якщо третя особа (наприклад, співвласник об'єкта декларування, який не є членом сім'ї суб'єкта декларування) відмовила суб'єкту декларування або члену його сім'ї у наданні інформації, що повинна бути відображена в декларації, то суб'єкт декларування відображає у декларації ту інформацію,

яка йому відома, а щодо решти обирає у відповідних полях електронної форми декларації помітку «Не відомо».

10. Якщо майно перебуває у співвласності, що мається на увазі під вартістю майна – вартість всього об'єкта чи частки суб'єкта декларування (члена сім'ї) у спільній власності на майно?

Якщо об'єкт перебуває у спільній сумісній (тобто без поділу на частки) власності суб'єкта декларування та/або членів його сім'ї, то зазначається вартість всього об'єкта декларування. Якщо об'єкт перебуває у спільній частковій власності суб'єкта декларування та/або членів його сім'ї, то зазначається сумарна вартість відповідних часток у власності на об'єкт, які належать суб'єкту декларування та/або члену його сім'ї, якщо останній надав таку інформацію або якщо вона відома суб'єкту декларування. Наприклад, якщо частка 1/4 об'єкта нерухомості належить суб'єкту декларування, 1/2 об'єкта належить члену сім'ї суб'єкта декларування, а решта (1/4) належить третій особі (яка не є суб'єктом декларування або членом його сім'ї), то в декларації зазначається вартість частки 3/4 в об'єкті декларування, що належить суб'єкту декларування та члену його сім'ї.

11. Чи слід декларувати майно, якщо суб'єкт декларування користувався ним упродовж року, але станом на 31 грудня вже не користується?

Більшість об'єктів декларування (а саме: нерухомість, об'єкти незавершеного будівництва, цінне рухоме майно, транспортні засоби, цінні папери, корпоративні права, юридичні особи, кінцевим бенефіціарним власником (контролером) яких є суб'єкт декларування або члени його сім'ї, нематеріальні активи, грошові активи, фінансові зобов'язання, членство в громадських об'єднаннях або входження до їхніх органів) декларується відповідно до їх наявності станом на останній день звітного періоду. Наприклад, при поданні щорічної декларації, якщо зазначені об'єкти станом на 31 грудня попереднього року не перебувають у володінні, користуванні або власності (для різних об'єктів передбачено різні права – див. відповідні розділи декларації) суб'єкта декларування або членів його сім'ї, то вони не повинні відображатися в декларації, навіть якщо вони перебували на такому праві упродовж певного часу у звітному періоді.

Водночас щодо деяких об'єктів Закон передбачає їх декларування незалежно від наявності станом на останній день звітного періоду. Це стосується доходів, у тому числі подарунків, які були отримані (нараховані) у звітному періоді, видатків та правочинів, вчинених у звітному періоді, посади чи роботи, що виконувалися за сумісництвом. Наприклад, Закон зобов'язує декларувати видатки та всі правочини, вчинені у звітному періоді, на підставі яких у суб'єкта декларування виникає або припиняється право власності, володіння чи користування, у тому числі спільної власності, на нерухоме або рухоме майно, нематеріальні та інші активи, а також виникають фінансові зобов'язання. Такі відомості зазначаються у разі, якщо розмір відповідного

видатку (вартість предмета правочину) перевищував 50 ПМ, встановлених для працевздатних осіб на 1 січня звітного року. Зазначені видатки та правочини відображаються незалежно від того, чи залишається предмет, який був придбаний (набутий) внаслідок відповідного видатку чи правочину, у суб'єкта декларування станом на кінець звітного періоду.

12. Що розуміється під іншими правами користування?

Закон передбачає обов'язок зазначати в декларації окремі об'єкти, які належать суб'єкту декларування або члену його сім'ї на праві користування. Такими правами користування можуть бути: оренда, сервітути, право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис), право забудови земельної ділянки (суперфіцій), утримання, застава, користування на підставі довіреності, у тому числі генеральної довіреності, інші права, передбачені законом. Визначення зазначених категорій наведено у Цивільному кодексі України.

13. Якими є правила зазначення вартості об'єктів декларування в декларації?

За загальним правилом інформація про вартість відповідного майна повинна вказуватись на дату набуття права власності на нього (як зазначено в документі, на підставі якого було набуто право власності) у грошовій одиниці України або на дату набуття майна у володіння чи користування, якщо не йдеться про власність. При цьому вартість об'єктів декларування, що перебувають у володінні чи користуванні суб'єкта декларування або члена його сім'ї, зазначається у випадку, якщо вона відома суб'єкту декларування або повинна була стати відомою внаслідок вчинення відповідного правочину.

Правила відображення в декларації вартості майна мають особливості залежно від типу майна:

- для об'єктів нерухомості зазначається як вартість на дату набуття об'єкта у власність, володіння або користування, так і вартість відповідно до останньої проведеної оцінки. Якщо вартість на дату набуття об'єкта на певному праві не відома суб'єкту декларування і вона не може бути визначена на підставі правовстановлюючих документів, при заповненні відповідного поля декларації про вартість майна слід обрати помітку «Не відомо». Те саме стосується поля декларації про вартість майна за останньою грошовою оцінкою – якщо така оцінка не проводилась чи її результати невідомі суб'єкту декларування, при заповненні відповідного поля слід обрати помітку «Не відомо»;

- вартість цінного рухомого майна відображається станом на дату його набуття у власність, володіння або користування;

- вартість транспортних засобів відображається станом на дату його набуття у власність, володіння або користування;

- вартість цінних паперів відображається відповідно до їх номінальної вартості;

- вартість корпоративних прав відображається у грошовому вираженні станом на дату їх набуття або – якщо проводилася грошова оцінка таких прав і результати оцінки відомі суб'єкту декларування – відповідно до результатів такої оцінки;

- вартість подарунків у формі, іншій ніж грошова, відображається станом на дату їх отримання суб'єктом декларування або членом його сім'ї;

- вартість нематеріальних активів відображається станом на дату виникнення права власності на такий актив.

14. Що означає в декларації тип права «Власником є третя особа, але суб'єкт декларування або член його сім'ї отримує чи має право на отримання доходу від такого об'єкта або може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти щодо такого об'єкта дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ним»?

Згідно з частиною третьою статті 46 Закону, у декларації необхідно зазначати об'єкти декларування, передбачені пунктами 2-8 частини першої цієї статті, «бенефіціарним власником» яких є суб'єкт декларування або член його сім'ї. Таким чином, законодавець намагався охопити майно, яке формально не належить суб'єкту декларування (члену його сім'ї), але фактично ним контролюється. При цьому вимога декларувати такі об'єкти поширюється лише на декларації службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, а також суб'єктів декларування, які займають посади, пов'язані з високим рівнем корупційних ризиків, відповідно до статті 50 Закону.

Відповідно до частини третьої статті 46 Закону, йдеться про об'єкти права власності третьої особи, яким властива принаймні одна з таких характеристик:

1) суб'єкт декларування або член його сім'ї отримує чи має право на отримання доходу від такого об'єкта;

2) суб'єкт декларування або член його сім'ї може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти щодо такого об'єкта дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ним.

1. Для цілей декларування під отриманням (або правом на отримання) доходу від майна, власником якого є третя особа, слід розуміти ситуації, коли наявна сукупність таких ознак:

- суб'єкт декларування або член його сім'ї є безпосереднім отримувачем доходу (можливого доходу) від майна, власником якого є третя особа;

- суб'єкт декларування або член його сім'ї мають право розпоряджатись у повному обсязі, на власний розсуд доходом (можливим доходом) від майна, власником якого є третя особа.

За наявності права отримання можливого доходу суб'єктом декларування чи членом його сім'ї від об'єкта права власності третьої особи, суб'єкт декларування повинен вказати такий об'єкт та його власника у відповідному розділі декларації залежно від типу майна (об'єкти нерухомості, цінні рухомі речі, транспортні засоби тощо).

Приклад: Третя особа купує акції підприємства – емітента із зазначенням у відповідному правочині суб'єкта декларування (члена його сім'ї) як отримувача права на можливий дохід (залежно від результатів господарської діяльності підприємства) у вигляді дивідендів від цього об'єкта власності.

У разі фактичного отримання доходу протягом звітного періоду від такого майна, суб'єкт декларування додатково зобов'язаний зазначити це у розділі «Доходи, у тому числі подарунки», відобразивши отримання такого доходу на праві власності (тобто обравши у формі декларації у полі «Тип права» варіант «Власність»).

Приклад: Третя особа здає в оренду об'єкт нерухомості із зазначенням суб'єкта декларування (члена його сім'ї) як отримувача орендної плати (доходу) від користування цим об'єктом.

Водночас слід звернути увагу на те, що коли суб'єкт декларування або член його сім'ї є «бенефіціарним власником» як майна третьої особи, так і доходу (можливого доходу) від такого майна, відомості про це подаються суб'єктом декларування як у розділі про відповідне майно, так і в розділі «Доходи, у тому числі подарунки» із зазначенням, що таке майно (дохід) належить на праві власності іншій особі, але суб'єкт декларування або член його сім'ї є його бенефіціаром. Для цього у відповідному розділі декларації у полі «Тип права» слід обрати варіант «Власником є третя особа, але суб'єкт декларування або член його сім'ї отримує чи має право на отримання доходу від такого об'єкта або може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти щодо такого об'єкта дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ним».

2. Незалежно від отримання (права на отримання) доходу від майна, власником якого є третя особа, суб'єкт декларування повинен відобразити у декларації майно, щодо якого він чи член його сім'ї може вчиняти дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ним. Такі дії можуть вчинятися як безпосередньо, так і через інших фізичних чи юридичних осіб.

Йдеться про ситуації, коли суб'єкт декларування (член його сім'ї) контролює певне майно через неформалізоване право розпорядження ним шляхом фактичної можливості визначення долі цього майна.

Приклади:

- третя особа придбала транспортний засіб за кошти суб'єкта декларування. При цьому, хоча транспортний засіб і перебуває у власності третьої особи, але суб'єкт декларування має можливість користуватися ним на власний розсуд або вказати третій особі продати його у будь-який момент.

- третя особа є номінальним (довірчим) власником майна і володіє майном в інтересах (на користь) суб'єкта декларування або члена його сім'ї, а також виконує юридично значимі дії щодо такого майна лише на підставі вказівок бенефіціарного власника такого майна, тобто суб'єкта декларування або члена його сім'ї.

Важливо зазначити, що можливість контролю над майном третьої особи має бути обґрунтованою, тобто виключати випадки, коли третя особа є реальним власником майна і діє за власною волею (з власної ініціативи) в інтересах суб'єкта декларування. При визначенні того, чи є третя особа реальним власником слід враховувати, зокрема, майновий стан такої особи, а саме чи могла вона придбати відповідне майно, зважаючи на доходи та наявні грошові активи.

Приклад: Якщо батько суб'єкта декларування, який не проживає спільно із ним (тобто не є членом його сім'ї в цілях декларування), є реальним власником гаража і на прохання суб'єкта декларування або з власної ініціативи передає гараж у користування третій особі або продає гараж, суб'єкт декларування не зазначає про це як про свою «бенефіціарну власність» відповідно до частини третьої статті 46 Закону.

3. Відомості щодо об'єктів права власності третьої особи, від яких отримується дохід (є право на отримання доходу) або щодо яких суб'єкт декларування або член його сім'ї може вчиняти дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження, не зазначаються в декларації суб'єктом декларування у таких випадках:

1) об'єкт права власності третьої особи (в тому числі члена сім'ї суб'єкта декларування) перебуває у спільній (частковій або сумісній) власності із суб'єктом декларування або членом його сім'ї і вже задекларований як такий. Наприклад, якщо майно перебуває у спільній власності суб'єкта декларування та його члена сім'ї і при цьому суб'єкт декларування може вчиняти щодо такого майна дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ним, то таке майно зазначається як об'єкт суб'єкта декларування, що належить йому на праві спільної власності із зазначенням співвласника – члена сім'ї, і не зазначається як об'єкт, власником якого є третя особа, але суб'єкт декларування може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти щодо такого об'єкта дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ним;

2) вартість об'єкта менша порогу декларування, встановленого у пунктах 3, 7 та 8 частини першої статті 46 Закону для відповідних типів майна;

3) об'єкт належить на праві власності юридичній особі, кінцевим бенефіціарним власником (контролером) якої є суб'єкт декларування або член його сім'ї, та головним призначенням такого об'єкта є використання у господарській діяльності такої юридичної особи (промислове обладнання, спеціальна техніка тощо) і ця юридична особа вже задекларована як така у

відповідному розділі декларації згідно з пунктом 5-1 частини першої статті 46 Закону;

4) суб'єкт декларування не є службовою особою, яка займає відповідальне та особливо відповідальне становище, та не займає посаду, пов'язану з високим рівнем корупційних ризиків, відповідно до статті 50 Закону.

15. Як розрахувати поріг декларування для окремих об'єктів декларування?

Відповідно до статті 46 Закону, окремі об'єкти декларування зазначаються в декларації, лише якщо їхня вартість (розмір) перевищує суму, що становить еквівалент певної кількості прожиткових мінімумів. Наприклад, цінне рухоме майно (крім транспортних засобів) зазначається, якщо його вартість перевищує 100 ПМ; грошові активи зазначаються, якщо їхня сукупна вартість перевищує 50 ПМ; видатки зазначаються, якщо розмір видатку перевищує 50 ПМ.

При цьому розмір прожиткового мінімуму встановленого для працездатних осіб визначається станом на 1 січня звітного року. У цілях вирахування розміру ПМ, під звітним роком розуміється рік, який охоплений декларацією. Наприклад, для щорічної декларації, що подається в 2016 році, застосовується розмір ПМ станом на 1 січня 2015 року (1218 грн.); для щорічної декларації, що подається в 2017 році, – станом на 1 січня 2016 року (1378 грн.).

(запитання 15 в редакції рішення Національного агентства від 30.09.2016 року № 57)

16. Чи можна подати виправлену декларацію або іншим чином виправити інформацію, зазначену в декларації?

Згідно з частиною четвертою статті 45 Закону, суб'єкт декларування має право подати, за власною ініціативою, виправлену версію своєї декларації упродовж семи календарних днів після дня подання відповідної декларації. Для цього немає необхідності звертатися до Національного агентства. Для подання виправленої декларації слід натиснути на кнопку "Подати виправлену декларацію", яка є видимою упродовж відповідного строку у персональному електронному кабінеті суб'єкта декларування у полі поданої декларації. При цьому суб'єкт декларування має право подати виправлену декларацію упродовж семи днів лише один раз.

У суб'єкта декларування відсутня можливість подати виправлену декларацію за власною ініціативою після спливу семиденного строку.

У разі виявлення суб'єктом декларування у поданій декларації недостовірних відомостей після семиденного строку суб'єкт декларування може звернутись до Національного агентства через персональний електронний кабінет, деталізовано описати виявлені неточності або помилки.

Відповідна інформація буде врахована Національним агентством у разі проведення повної перевірки (перевірки) декларації відповідного суб'єкта декларування.

(запитання 16 в редакції рішення Національного агентства від 02.02.2018 № 118)

17. Яким є порядок перевірки факту подання та своєчасності подання декларації?

Згідно із статтею 49 Закону, державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, а також юридичні особи публічного права зобов'язані перевіряти факт подання суб'єктами декларування, які в них працюють (працювали), відповідно до цього Закону декларацій та повідомляти Національне агентство про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій у визначеному ним порядку. Порядок здійснення такого контролю та порядок інформування Національного агентства про виявлені факти неподання або несвоєчасного подання декларацій визначається Національним агентством.

Якщо за результатами контролю встановлено, що суб'єкт декларування не подав декларацію, Національне агентство письмово повідомляє такого суб'єкта про факт неподання декларації, і суб'єкт декларування повинен протягом десяти днів з дня отримання такого повідомлення подати декларацію в порядку, визначеному частиною першою статті 45 цього Закону.

Одночасно Національне агентство письмово повідомляє про факт неподання декларації керівнику державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, їх апарату, юридичної особи публічного права, в якому працює відповідний суб'єкт декларування, та спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції.

Слід пам'ятати, що за несвоєчасне подання без поважних причин декларації передбачено адміністративну відповідальність відповідно до статті 172 ⁶ Кодексу України про адміністративні правопорушення, а за умисне неподання декларації – кримінальну відповідальність згідно із статтею 366 ¹ Кримінального кодексу України.